

محمد مهدی محی الدین الهی قمشه ای

به خلوت شب و بیداری سحر بسیار انس داشت ...

ولادت : 1318 ق .

محل ولادت: اصفهان

وفات : 1393 ق.

محل تحصیل: اصفهان ، مشهد

حاج میرزا محمد مهدی محی الدین الهی قمشه ای در سال 1279 - ۱۳۱۸ هجری - در شهر قمشه از توابع اصفهان متولد شد. از آنجا که در شعر به الهی تخلص می کرد ملقب به الهی قمشه ای شد.

نیاکان ایشان از سادات بحرین بودند که در زمان نادرشاه افشار، به شهر قمشه وارد شدند. پدرباشان مرحوم ملا ابوالحسن از روحانیونی بود که در زهد و تقوا شهرت داشت. استاد الهی قمشه ای در سن پنج سالگی به مکتب رفت و تا هفت سالگی مقدمات را فرا گرفت. سپس نزد پدر و اساتید و ادبای شهر به تحصیل علم و ادب پرداخت. با وجود خردسالی، کتب مهم و مشکل ادب پارسی و عرب را فرا گرفت. در ده سالگی نظامی را نزد پدر فرا گرفته بود و در پانزده سالگی در ادبیات عرب به مقامی رسید که شرح نظام نیشابوری و مغنی اللیب ابن هشام و مطول تفتازانی را تدریس می کرد.

در چهارده سالگی پدر و مادر را از دست داد و از آن پس تصمیم به هجرت گرفت تا در سایه آن به تحصیل و کسب و دانش و ادب بپردازد. با آنکه در شهر قمشه اساتیدی بزرگ وجود داشتند و برادر بزرگش نیز ممانعت به عمل می آورد، لیکن صبحگاهی نان و ماستی در دستمالی بست و پیاده راه اصفهان را در پیش گرفت. در اصفهان به مدرسه صدر وارد شد و در حجره طلاب قمشه ای مسکن گزید و مدت کوتاهی قریب یکسال در آن شهر زیست و از استادان آن بهره کافی برد. سپس عزم خراسان نمود تا در کنار مرقد مطهر امام علی بن موسی الرضا (ع) به تکمیل علوم فلسفه و حکمت همت گمارد. در مشهد به مدرسه نواب راه یافت و حجره ای اختیار نمود و به تحصیل پرداخت. در طول تحصیل برادر بزرگش مرحوم «حسینعلی; اندکی هزینه معاش وی را تأمین می نمود و ایشان به سختی روزگار می گذراند. نقل است در این ایام بسیار به قناعت گذراند و حتی ماه تا ماه غذای پختنی نمی خورد و چون اهل ریاضت بود گاهی به صحرا می رفت و در طول هفته از میوه درخت توت ارتزاق می نمود. در مشهد در محضر اساتیدی بزرگ به تلمذ پرداخت و از خرمن دانش آنان خوشه ها چید. مرحوم آیت الله الهی قمشه ای پس از سالها تحصیل در کنار بارگاه آستان قدس رضوی در آرزوی دیدار محضر اساتید قم و عراق و نجف قصد مهاجرت کرد لذا ابتدا به طهران وارد شد. در طهران به مدرسه سپهسالار (مدرسه عالی شهید مطهری فعلی) وارد شد و در آنجا به تعلیم و تعلم پرداخت.

حکیم الهی قمشه ای، ضمن تدریس در منطق حکمت و ادبیات در آن مکان، به عنوان یکی از برجسته ترین استادان دانشگاه تهران شناخته شده و با نوشتن کتاب توحید هوشمندان به اخذ درجه دکترا از دانشکده مزبور نائل گردید. ایشان ضمن تدریس، با جملاتی شیوا، شیرین و پر جاذبه، مفاهیم دشوار فلسفی را بیان کرد و در تأیید اظهارات علمی خود از اشعار شاعران بزرگ شاهد می آورد.

در محفل علمی این حکیم الهی، دانشوران فاضلی پرورش یافتند که حضرات آیات سید ابوالحسن رفیعی قزوینی، عبدالله جوادی آملی، حسن حسن زاده آملی، کاظم مدیر شانه چی و سید محمد باقر حجتی و... از آن جمله اند. از وی آثار ارزنده ای بجای مانده از قبیل: کتاب حکمت الهی (2 جلد) در شرح فصوص الحکم فارابی و توحید هوشمندان تصحیح و تحشیه تفسیر ابوالفتح رازی می باشد.

وی قلمی شیوا داشت و با همین شیوایی بود که قرآن مجید را به فارسی ترجمه کرد و ترجمه او از نخستین ترجمه های امروزی قرآن در زبان و ادبیات فارسی بود که در زمان خود مورد توجه روشنفکران، دانشجویان و نسل جدید قرار گرفت. همچنین ترجمه آزاد مفاتیح الجنان، صحیفه سجاده و کلیات دیوان الهی از دیگر آثار اوست. که همگی حاکی از سعی بلیغ ایشان در احیای معارف الهی می باشد. مرحوم آیت الله الهی قمشه ای در تفسیر و ترجمه قرآن کریم در عصر ما، شخصیتی شاخص و ممتاز است. ایشان اولین کسی است که قرآن را برخلاف عادت قدما که ترجمه تحت اللفظی می کردند، روش جدیدی در ترجمه و تفسیر قرآن بکار بردند و برای اولین بار قرآن

را به زبان فارسی روان و سلیس ترجمه کردند، بدون آنکه دخل و تصرفی در اصل معنا شود تفسیر خویش را با بیان ساده و قابل فهمی ارائه دادند.

مرحوم استاد آیت الله الهی قمشه ای در حالی که یکی از افراد شاخص در علم و فرهنگی و ادب بودند، ولی زندگی ساده و بی آلابی داشتند.

سرانجام این حکیم وارسته در شامگاه 24 اردیبهشت سال 1352 شمسی در 72 سالگی مشتاقانه به حق پیوست و در جوار حرم حضرت معصومه (س) مدفون گردید.

ملا ابوالحسن قمشه‌ای (پدر)، ملا محمد هادی فرزانه قمشه‌ای، حسن امین جعفری، شیخ محمد حکیم خراسانی، شهید آیت الله سید حسن مدرس، آقا بزرگ حکیم (میرزا عسکری شهید)، حاج آقا حسین قمی، شیخ اسدالله یزدی، حاج ملا محمد علی معروف به فاضل، حاج شیخ حسن برسی، حاج میرزا حسن فقیه سبزواری، میرزا مهدی اصفهانی و حکیم محمد طاهر فقیه نصیری.

حضرات آیات عبدالله جوادی آملی و حسن حسن‌زاده آملی

دکتر از دانشگاه تهران

ادبیات، منطق، حکمت در دانشگاه تهران

رساله‌ای در فلسفه کلی شرح رساله حکیم فارابی رساله‌ای در سیر و سلوک حاشیه‌ای برمبدأ و معاد ملاصدرا رساله‌ای در مراتب ادراک رساله‌ای در مراتب عشق تصحیح و تحشیه تفسیر ابوالفتوح رازی منظوم :

ترجمه قرآن مجید :

ترجمه صحیفه سجاده ترجمه مفاتیح‌الجنان

درباره ترجمه قرآن ایشان گفته اند ایشان اولین کسی است که - قرآن را برخلاف عادت قدما که ترجمه تحت اللفظی می کردند - روش جدیدی در ترجمه و تفسیر قرآن به کار بردند و برای اولین بار قرآن را به زبان فارسی روان و سلیس ترجمه کردند، بدون آنکه دخل و تصرفی در اصل معنا شود تفسیر خویش را با بیان ساده و قابل فهمی ارائه دادند.

ای مرغ من از چه زاشیان رفتی استاره شدی بر آسمان رفتی

رخشنده ستاره سحر بودی زود از بر منظر جهان رفتی

گل بودی و ناگهان خزان گشتی جان بودی و سوی ملک جان رفتی

بس ناله چو بلبل سحر کردی کاخر ز قفس بگلستان رفتی

چو غنچه دولب بخنده بگشودی خارت بکشته در دهان رفتی

ای سوسن صد زبان هزار افسوس نگشوده بکام دل زبان رفتی

در باغ جهان رخ ارغوان بودت صد حیف برنگ زعفران رفتی

مستندات : دین و اندیشه پرتال نور - وبگاه آفتاب - ادبیات معاصر اثر رشید یاسمی